

Ar Brezel Bed kentañ (1914-1918) - (2)

Ur brezel a rizh nevez

Lankad 1

Ur brezel a 'r fozelloù

Diell 1a hag 1b : Luc'hskeudennoù soudarded er fozelloù.

Goulennaoueg da luc'heilañ.

Diskouez a ra an div luc'hskeudenn-se soudarded c'hall er fozelloù, o tiskuizhañ pe war greiz ober. Ganto e c'hellor sellout ouzh a-dost men tar fozelloù, ouzh aveadur ar bagadoù, hag ouzh arver an aezhennoù.

Studi an diell 1a :

1) 1917. Merkañ al liamm etre “bleveg” ha “soudard gall”.

Perak e oa bet graet “bleveion” eus ar soudarded ? Marteze e tisplego ar skolidi o doa mourroù alies, pe e oant barvek peogwir ne oant ket e-tail da lemel o barv. Displegañ dezho e oa un dro-lavar e galleg a-raok ar brezel endeo evit ober anv eus un den kalonek, ur gwaz. Ha “avoir du poil au menton”, “avoir du poil aux pattes”. Dont a ra eus ar yezh. E brezhoneg ne gaver ket hevelep heñveladurioù. Un droidigezh diwar ar galleg eo “bleveg”. Hag an Alamaned a oa ket mourrennek all mes n'eus ket graet “Bleveien” anezho.

2) Leadell ar poltred a zispleg dimp emañ er fozell war al linenn gentañ, dirak un aior.

➔ Petra eo ur fozell ? Ur savlec'h difenn kleuziet en douar evit herzel an enebourion a vont war-raok endra chomer kuzh ivez.

➔ Petra eo al linenn gentañ ? Al linenn zifenn gentañ dirak linennoù an enebour. Linennoù all ha fozelloù all a c'hall bezañ a-dreñv c'hoazh. Met an hini gentañ zo tre dirak linenn gentañ an enebourien.

3) Adlavarout ez eo ar re-mañ Gallaoued. En o zouez emañ ar Vrezhoned. Gwelout a reomp un den du : degas soñj eus ar gemalenn a-raok ha kartenn ar bed bet gwelet ganto, ur Brezel Bed eo, enni emañ perzh ar broioù trevadennet (an inizi, Afrika, Azia...). Menegiñ bagadoù an dennataerien senegalat, 100 000 den (poltred da welout war an diell : “1916 : brezel an uz”).

4) An tokarn, ar gasketenn evit an ofisour (n'emaint ket e-kreiz un emgann enta). Displegañ d'ar skolidi a zo bet roet dezho ul luc'heilenn e oa glas o lifreoù hag o zokarnioù e 1917. Pell emamp eus al lifreoù darguzhat a anavezzer bremañ, koulskoude war-raok e oad aet memes tra pa oa ruz brageier ha kasketennoù ar C'hallaoued e 1914 !

5) Sellout ouzh ar munudoù : kasketenn an ofisour, ar plenk koad e strad ar fozell...

6) Ober meneg eus ar c'hanolioù, an obuzoù (bombezennoù) (lenn testenn Abeozen). Notañ e oant aioroù koad ha douar, bresk tre a-dal d'ar c'hanolioù !

Ar Brezel Bed kentañ (1914-1918) - (2)

Ur brezel a rizh nevez

Studi an diell 1b :

1) Sellout ouzh aveadur ar baotred : lifre, tokarnioù, fuzuilhoù baionetez, seier (da lakaat o greunadennoù hag o boledoù, o zennoù).

2) Maskloù lien gant lunedoù gwer. Ar brezel kentañ eo ma voe implijet aezhennoù kimiek da lazhañ an dud. An « aezhenn sezv » a voe graet anezho rak c’hwezh ar sezv a oa dezho. An Alamaned o deus graet implij anezho da gentañ, met ar C’hallaoued o deus implijet anezho buantre war-lerc’h, gwashaet kalz, da lazhañ muioc’h ha buanoc’h. Notañ ez implij ar broioù armoù kimiek c’hoazh. An “aezhenn sezv” a zev holl lodennoù gleb ar c’horf : fri, genoù, daoulagad, skevent, ha derc’hel a raent da zeviñ dre an diabarzh pell goude an emgannoù. Tud zo a varve bloavezhioù goude ar brezel ganto.

3) Emañ ar soudarded er fozell ha pare emaint da lammat er-maez evit argadiñ al linenn alaman. Petra a c’hoarvezo pa vint a-wel d’an enebourien etre an div linenn ?

4) Sellout ouzh an orjal dreinek ? Petra eo ? Mirout ouzh an enebour a vont war-raok. Displegañ ivez e veze staget boestoù-mir goullouto da ober trouz ma klaske an enebourien o zroc’hañ evit tremen. Ar memes tra a oa graet en tu alaman. Tu zo da gompren endeo ne c’halle nag an eil tu nag egile mont war-raok ken neuze.

5) Tennet eo bet an div luc’hskeudenn en ur fozell met ar spered zo disheñvel-tre (evezh : ur poltred gwenn ha du bet dazlivet eo 1a). War 1a emaint o tiskouez un neuz brav evit ar poltred, war 1b emaint war greiz ober, ur poltred tennet war an tomm eo.

Lankad 2

Diell 2 : Tennet eus testeni un ofisour da vare argadenn Verdun, c’hwevrer 1916 Goulennadeg da luc’heilañ

Un testeni eo ar skrid-se eus ar vuhez pemdez er fozelloù hag eus feulster an emgannoù ’zo bet en-dro da Verdun e 1916.

1) Testeni al letanant Joseph Colson o teskrivañ ar fozell m’emañ nes da Louvemont, un dek kilometr bennak en hanternoz war-hed Verdun, d’an 22 c’hwevrer 1916. An argadenn Alaman a oa krog an derc’hent, ha padet e oa betek dibenn ar bloaz : 10 miz. Emgann Verdun a voe hini pouezusañ ar Brezel Bed kentañ. Pal al lu alaman, pa luskas an emgann-se, a oa “diwadañ al lu gall”. 700 000 den (ken Alamaned ken Gallaoued) a voe lazhet eno, Joseph Colson en o zouez, ha da vruzun ez eas Louvemont hag ar c’hêriadennoù amezek dindan ar ganolierzh. Verdun, evit Bro C’hall, a zo c’hoazh arouez pennegezh ar C’hallaoued ouzh an enebourion.

2) Adlenn ar skrid. Sl. ouzh ar ger “garidenn”. Petra eo ? Mont da sellout p. 100 [Ar Brezel Bras](#) (emb. TES)

3) Reiñ da veiz d’ar skolidi ez eo un testeni gwerc’hek ha n’eo ket ur romant. En amzer vremañ ez eo displeget ar verboù. Emañ o skrivañ ar pezh a wel.

4) Dastum o respontoù : feuls-spontus eo bet an emgannoù hag euzhus eo pezh a wel ar baotred. Lavarout d’ar skolidi e oa ken heuet ar soudarded ken na grogjont e 1917 da hutinañ. Ha degadoù a zizertourion zo bet fuzuilhet.

5) Goulenn ouzh ar vugale dibab ur ger hepken hag e skrivañ war un tamm paper hep e ziskouez d’o amezeion. Dastum o faperennoù hag o lenn a vouezh uhel pe o lakaat da skrivañ ouzh an daolenn.

Ar Brezel Bed kentañ (1914-1918) - (2)

Ur brezel a rizh nevez

Lankad 3

Diell 3 : Kartenn linennoù an talbenn etre 1914 ha 1918

Gouennadeg da luc'heilañ

1) Lenn al leadell a-stroll. Merkañ ez eus 4 linenn war ar gartenn-se : hini araokadenn an Alamaned e gwengolo 1914 ; al linenn Hindenburg, linenn zifenn savet gant an Alamaned e 1916-17 ; linenn araokadenn ar C'hallaoued e du 1918 ; linenn an harzoù etre Bro-Chall hag Alamagn bremañ.

Pegoulz e oa bet diskleriet ar brezel gant Alamagn da Vro-C'hall ? D'an 3 eost 1914. Sellout ouzh linenn araokadenn an Alamaned e deroù gwengolo, ha meizañ pegen prim e oa aet luoz Alamagn.

2) Notañ n'he deus ket al linenn finvet kalz en ur ober 4 bloaz. Degas soñj d'ar skolidi memes tra ez eus bet klasket meur a wech, e 1915 ha 1916 dreist-holl, toullañ linennoù difenn an enebour (gw. Verdun er gemalenn a-raok), ma voe lazhet

ur mor a dud bep tro (700 000 e Verdun).

Lavarout e komzer eus “brezel a savlec'hioù” en enep d'ar “brezelioù a loc'hadoù” ma finve kalz an armeoù, da vare Napoleon lakaomp.

N'eo ken e 1918, gant skoazell an Amerikaned (2 vilion a soudarded ha kirri-arsailh), eo e teu digempouez an nerzhioù hag an trec'h evit ar Saozon hag ar C'hallaoued. (Kregiñ a ra o luoz da zont e 1917 mes ne grogont ket da stourm diouzhtu).

3) Ar gouenn-mañ a zle lakaat ar skolidi d'em soñjal war ster an “arsav-brezel” ha sevel an diforc'h gant an “emglev a beoc'h” a vo e Versailles d'an 28 even 1919. (Marteze, evit ar re o deus studiet ar brezel etre Bro-C'hall ha Prus, gouenn ha soñj o deus pelec'h e oa bet sinet an emglev-a-beoc'h e 1871).

Sevel ar skrid dave

Brezel ar fozelloù

E gwengolo 1914 e krog luoz Alamagn da aloubiñ Bro-C'hall. Etre 1914 ha 1918 ne finv ket kalz linenn an talbenn rak kempouez eo an nerzhioù ha bourdiñ a ra an daou du en ur brezel a savlec'hioù e fozelloù. E 1915-1916 ez eus bet emgannoù spontus, evel e Verdun e-pad 10 miz e 1916.

Peogwir e teu an Amerikaned e 1917-1918 (gant 2 vilion a dud ha kirri-arsailh) eo e krog an nerzhioù da zigempouesaat hag an trec'h war Alamagn d'an 11 du 1918, deiz an arsav-brezel.

Ar Brezel Bed kentañ (1914-1918) - (2)

Ur brezel a rizh nevez
